

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ПРОЕКТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття присвячена особливостям реалізації інвестиційних проектів, в ній виявлено перспективи використання інформаційних технологій та моніторингу інформаційного середовища як інструментів управлінської діяльності. Зроблено висновок про важливість інформаційного забезпечення для суб'єктів господарювання та використання прогресивних інформаційних технологій з метою удосконалення процесу реалізації інвестиційних проектів.

Ключові слова: інвестиції, інновації, інвестиційний проект, інформаційні технології.

Постановка проблеми. Інвестиційне проектування є однією з важливих складових інвестиційного процесу, яка активно впливає на розвиток досягнень науково-технічного прогресу та їх реалізацію у різних сферах економіки. Шляхом інвестиційного проектування реалізуються прогресивні технологічні та конструктивні рішення, які в кінцевому підсумку визначають ефективність інвестицій, а також вирішують багато поставлених завдань. Інвестиційна привабливість в сучасних умовах є однією з важливих характеристик діяльності підприємства, оскільки вона впливає на перспективи його розвитку, конкурентоспроможність, фінансову стійкість та кредитоспроможність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід відмітити наявність значної кількості досліджень проблем інвестиційної діяльності в працях В.М. Гриньова, Т.В. Майорова [1], А.В.Череп[3]. Безпосередньо питання проектного аналізу та ефективності інвестиційного проекту висвітлені Г.Л. Вербицькою [5], Т.А. Воркут, А.В. Савчук [8].

Виокремлення невирішених частин загальної проблеми. Водночас, на нашу думку, потребують подальшого дослідження окремі питання, пов'язані з інформаційним забезпеченням суб'єктів господарювання, які могли б реалізувати певні інвестиційні проекти у майбутньому, однак не мають достатньої для цього інформації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Розгляд особливостей інвестиційного проектування та основні інноваційних форм управління ним, можливості його удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим завданням сьогодні є використання всіх можливостей новітніх інформаційних технологій, а також застосування в практичній діяльності спеціалізованих програм у сфері інвестиційного проектування та створення регіональних центрів бази даних інвестиційних можливостей і потреб транскордонного регіону задля вирішення спільних проблем. В управлінні інвестиційними проектами використовується широкий арсенал методів і

прийомів, які дозволяють вирішувати завдання, що виходять за межі загального планування реалізації інвестиційного проекту (складання асортименту продукції, контроль за роботами, управління ризиком тощо). Загалом методологія управління проектом базується на пілотуванні складних проектів як системи взаємопов'язаних та взаємозалежних робіт і подій, що забезпечують ефективне використання матеріальних, технічних, трудових і фінансових ресурсів [1, с. 276].

Швидке поширення системних методів управління інвестиційними проектами пов'язане з розвитком комп'ютерних технологій, які дають можливість поряд з мережевими методами управління використовувати інші комплексні підходи, орієнтовані на електронну обробку інформації. Поява четвертого покоління комп'ютерів та новітніх інформаційних технологій суттєво розширила можливості управління проектами та запровадження новітніх інвестиційних інструментів.

Велика заслуга в цьому належить Міжнародній асоціації управління проектами (INTERNET), а з 1995 року – IPMA, яка об'єднує 28 країн та більше ніж 10 тис. учасників Інституту управління проектами (PMA – близько 26 тис. чол.), а також Австралійському інституту управління проектами (APMA), Японській асоціації розвитку інжинірингу (ENAA) та ін. Ці організації з часом встановили між собою тісні зв'язки, налагодили обмін інформацією, ідеями, публікаціями у спеціальних виданнях та проведення національних та міжнародних форумів. Членом Міжнародної асоціації є і Українська асоціація управління проектами, яка працює в країні з 1991 р.

Політика реалізації інвестиційно-інноваційних проектів і програм розвитку започаткована як один з важливих механізмів модернізаційної стратегії економічного розвитку України. Її метою визначено забезпечення ефективного використання інвестиційних ресурсів держави, сприяння залученню інвесторів до реалізації пріоритетних для держави проектів, прискорення відновлення економіки та переходу до її сталого зростання.

Інвестиційні проекти національного характеру позиціоновані як практична основа для

здійснення економічних реформ у країні, залучення значних обсягів інвестицій та запровадження інноваційної моделі управління економічним розвитком у середньостроковій перспективі. При цьому значущість національного проектування зростає у післякризовий період, коли об'єктивна потреба цілеспрямованої концентрації ресурсів суспільства на ключових цілях модернізаційної стратегії спонукає до пошуку адекватних сучасних інструментів такої концентрації. Базовими принципами роботи над національними інвестиційними проектами визначено забезпечення системного впливу на економіку України, пріоритет приватних інвестиційних коштів над бюджетними в реалізації проектів, проектний менеджмент у державному управлінні, партнерство з провідними світовими компаніями у відповідних сферах, прозорий відбір керівників проектних груп та обов'язковість тендерних процедур, чітко визначений термін реалізації. Передбачено, що більшість національних проектів повинні реалізовуватись на основі моделей державно-приватного партнерства [2].

З метою активізації проектної діяльності в межах транскордонного співробітництва певного регіону першочерговим завданням є створення спільного інформаційного простору в зонах дії спільних операційних програм за допомогою ЗМІ та Internet-ресурсів, тобто створення спеціалізованих Internet-ресурсів та баз даних як окремих проектів, так і узагальнених програм розвитку. Має здійснюватися інформування не тільки органів місцевого самоврядування та виконавчих структур усіх рівнів на належному рівні, але і неурядових структур, представників громадськості, які повинні отримати доступ до наявних напрацювань, а також до інформації про актуальні проекти і програми у сфері транскордонного співробітництва регіону.

Важливими є також інформація щодо систем і організацій з пошуку партнерів для проектів транскордонного співробітництва, відомості про національні і міжнародні інституції та неурядові організації, які діють у цій сфері, інформаційне забезпечення для формулювання, підготовки документації, проведення відбору і оцінки проектних пропозицій, оскільки на сьогодні ця інформація може бути доступною тільки для окремих суб'єктів.

Суттєвий вплив на успішну реалізацію інвестиційних проектів зовнішньоекономічної діяльності і транскордонного співробітництва має проведення своєчасного аналізу їх сутності і подальше прийняття управлінських рішень. У цьому процесі існують визначені критерії вибору найвигідніших інвестиційних проектів. Вони розглядаються під час аналізу останніх на різних етапах. На першому етапі «Збір інформації» визначаються такі критерії, які дозволяють оцінити реальність проекту:

- нормативні критерії (правові): норми національного, міжнародного права, вимоги стандартів, конвенцій, патентоможливості тощо;

- ресурсні критерії за видами: науково-технічні; технологічні; виробничі критерії; обсяг і джерела фінансових ресурсів.

На другому етапі «Аналіз доцільності інвестиційного проекту і надійності підприємства» виокремлено такі групи критеріїв:

- кількісні критерії, які дозволяють оцінити доцільність реалізації проекту: відповідність його мети на довгу перспективу цілям розвитку інвестиційного середовища; ризики та фінансові складові удосконалення процесу оцінки інвестиційних проектів; фінансові наслідки (чи ведуть вони додатково до інвестиційних витрат або зниження очікуваного обсягу виробництва, ціни чи продажу); ступінь стійкості проекту; ймовірність проектування сценарію та стану інвестиційного середовища;

- кількісні критерії (фінансово-економічні), які дозволяють вибрати з тих проектів, реалізація яких доцільна (критерії сприйняття); вартість проекту; чиста поточна вартість; прибуток; рентабельність; внутрішня норма прибутку; період окупності; чутливість прибутку до горизонту (строку) планування, до змін у діловому середовищі, до помилок в оцінці даних.

На третьому етапі вже відбувається прийняття рішення щодо інвестування [3].

Процес оцінювання потенційних проектів передбачає проведення різних видів аналізу: маркетингового, комерційного, технічного, економічного, інституційного, екологічного, фінансового, структурно-організаційного, соціального.

Метою маркетингового аналізу є обґрунтування комерційної спроможності проекту, оцінка можливості його реалізації. Технічний аналіз передбачає визначення техніко-економічних альтернатив, масштабів, обсягу проекту, термінів реалізації.

Економічний аналіз проекту здійснюють з метою встановлення його національної привабливості, оцінюють його економічну ефективність на підставі альтернативної вартості ресурсів, які використовуються у проекті, і продукції проекту та визначення можливості сприяння проекту національному добробуту. Метою проведення інституційного аналізу проекту є визначення ступеня впливу зовнішніх (політичних, економічних, соціокультурних, правових тощо) і внутрішніх (рівня кваліфікації персоналу, залученого до проведення проекту, менеджменту організації, яка здійснює проект тощо) факторів на можливість успішної реалізації проекту [4, с. 341].

Екологічний аналіз дає змогу встановити характер і розмір потенційної шкоди навколишньому середовищу від проекту та передбачити заходи, необхідні для пом'якшення або запобігання шкоди довкіллю під час його здійснення. Сучасна практика реалізації проектів визнала, що дешевше доповнити планування проекту аналізом довкілля, ніж ігнорувати цей момент і розраховуватися за екологічні помилки у майбутньому [4, с. 277].

Структурно-організаційний аналіз має за мету оцінити організаційну, правову, політичну й адміністративну ситуації, у рамках яких проект повинен реалізуватись, а також виробити необхідні рекомендації щодо їх поліпшення. Соціальний аналіз дозволяє визначити масштаби впливу проекту на соціальне середовище. Фінансовий аналіз має вирішальне значення при формуванні рішення про прийняття чи відхилення проекту, оскільки полягає у порівнянні витрат і користі від нього [5; 25].

Відомо, що управління інвестиційними проектами у сфері зовнішньоекономічної діяльності і транскордонного співробітництва у процесі їх реалізації передбачає обґрунтування ідеї, сутності, оцінки ефективності прийняття управлінських рішень, координації зусиль щодо досягнення поставлених цілей, контроль вартості, а також якості робіт. Поетапне здійснення основних завдань управління проектами передбачає:

- визначення основної мети і цілей проекту;
- залучення виконавців проекту;
- визначення необхідних обсягів та джерел фінансування;
- складання кошторису проекту, визначення термінів виконання і графіка його реалізації;
- розрахунок потреби у ресурсах (трудових, матеріальних та фінансових);
- забезпечення контролю виконання робіт та моніторинг проекту на всіх стадіях реалізації.

Сучасні інтеграційні процеси, які відбуваються в Україні, наближають якість управління інвестиційними проектами в системі зовнішньоекономічної діяльності і транскордонного співробітництва до європейського рівня. Ставиться завдання підвищення вимог до оцінки об'єктивності та якості інформації про соціально-економічні процеси, які протікають як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищах суб'єктів господарювання, зокрема у напрямі використання більш ефективних інноваційних технологій управління. У цьому контексті актуальним є створення комплексної інформаційної бази, яка забезпечувала б економічне обґрунтування управлінських рішень і високу результативність їх реалізації на основі впровадження системи моніторингу зовнішньоекономічної діяльності.

Нині суб'єкти господарювання в умовах суворих бюджетних обмежень і нестачі власних коштів змушені виділяти на інформаційне забезпечення мінімальні кошти, що спричиняє проведення моніторингу ЗЕД у рамках внутрішньої структури підприємств спеціалістами-менеджерами власними силами, без залучення сторонніх аналітичних служб, послуги яких дуже вартісні. Разом з тим єдиний інформаційний простір, який формується у процесі моніторингу, дозволяє менеджерам-управлінцям розробляти і

реалізовувати оперативні завдання і стратегічні цілі організації з найбільшою віддачею.

Саме поняття «моніторинг» (з латинської monitor) означає нагадуючий, наглядаючий, з англійської (monitoring) – радити, контролювати, перевіряти. Практично ефективне управління будь-яким об'єктом можливе тільки на основі систематичного і безперервного потоку інформації, що і забезпечується завдяки моніторингу. Науковці [6, с. 10] трактують поняття моніторингу як постійне спостереження за якимось процесом з метою вивчення його динаміки і порівняння з очікуваними результатами чи первинними припущеннями. Основні сфери, де моніторинг знаходить застосування:

- формування суспільної думки, дотримання законодавства;
- визначення поняття «соціально-економічний стан регіону»;
- оцінка проектів соціально-економічного розвитку, зокрема у сфері зовнішньоекономічної діяльності і транскордонного співробітництва;
- фінансові явища;
- ринок праці;
- ринок товарів;
- екологічний стан території і наслідки господарської діяльності тощо.

Моніторинг обумовлює безперервне відстеження стану об'єкта з метою попередження небажаних відхилень у найважливіших параметрах, тобто систематичне відстеження результатів діяльності, процесу діяльності з виявленням тенденцій динаміки її розвитку [7, с. 6].

З метою подальшого розвитку та застосування в інвестиційній сфері управління проектами в Україні необхідно [8]:

- по-перше, щоб усі доступні методи та засоби управління інвестиційними проектами відповідали реальним вітчизняним умовам та вимогам здійснення спільних проектів транскордонного співробітництва;
- по-друге, підготувати спеціалістів з управління інвестиційними проектами, які здатні забезпечити цей процес на практиці, зокрема при реалізації спільних проектів транскордонного співробітництва;
- по-третє, сформувати ринок управління інвестиційними проектами як усвідомлену необхідність використання цього інструменту у керуванні змінами.

У сфері зовнішньоекономічної діяльності і транскордонного співробітництва систематичний моніторинг є інструментом обслуговування управлінської діяльності, забезпечує управлінські структури достовірною, своєчасною, аналітичною соціально-економічною інформацією, відслідковує динаміку і зміни процесів співробітництва господарюючих суб'єктів прикордонних територій.

Висновки з цього дослідження. Управління інвестиційними проектами на сьогодні є однією з найбільш актуальних та прогресивних управлінських технологій, що продовжує швидко

розвиватись. Узагальнення управлінських підходів до регулювання процесу реалізації спільних проєктів свідчить, що наразі важливим завданням є використання всіх можливостей новітніх інформаційних технологій, а також застосування в

практичній діяльності спеціалізованих програм у сфері інвестиційного проєктування та створення регіональних центрів бази даних інвестиційних можливостей і потреб транскордонного регіону задля вирішення спільних проблем.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: навч. посібник / Т.В. Майорова. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 376 с.
2. Щодо напрямів удосконалення політики запровадження національних проєктів в Україні: аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1170/>
3. Череп А. В. Инвестознавство: підручник / А. В. Череп. – К. : Кондор, 2006. – 398 с.
4. Кваша С.М. Проектний аналіз: навчальний посібник / С.М. Кваша, Н.М. Давиденко, О.В. Жемойда. – Київ, 2008. – 360 с.
5. Вербицька Г.Л. Удосконалення механізму оцінювання ефективності інвестиційного проєкту [Електронний ресурс] / Г.Л. Вербицька, О.Г. Мельник. – Режим доступу : http://vlp.com.ua/files/24_21.pdf
6. Израэль Ю. А. Концепция мониторинга состояния биосферы / Ю. А. Израэль // Мониторинг состояния окружающей природной среды. – Л., 1977. – С. 10 – 25.
7. Моніторингові оцінювання складних соціально-економічних явищ розвитку регіону : монографія / НАН України. Інститут регіональних досліджень НАН України; за наук. ред. д. е. н., проф. Я.О. Побурка. – Львів, 2006. – 306 с.
8. Савчук А.В. Анализ эффективности инвестиционных проектов и экономических условий их реализации / А.В. Савчук. – Одесса: Інститут проблем ринка і економіко-екологічних досліджень НАН України, 2000. – 176 с.

REFERENCES

1. Majorova, T.V.(2004). Investycijna dijalnist [Investments] Kyiv: Centr navchalnoi literatury [in Ukrainian]
2. Shhodo naprjamiv udoskonalennja polityky zaprovadzhenja nacionalnyh proektiv v Ukraini [As for areas of improvement policy of national projects implementation in Ukraine] (n.d.) niss.gov.ua Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/1170/> [in Ukrainian].
3. Cherep, A.V. (2006) Investoznavstvo [Invest expertness] Kyiv: Kondor [in Ukrainian]
4. Kvasha, S.M., Davydenko, N.M., & Zhemojda, O.V. (2008). Proektnyj analiz [Project analysis]. Kyiv: Myroniv druk [in Ukrainian].
5. Verbycka, G.L., & Melnyk, O.G. Udoskonalennja mehanizmu ocinjuvannja efektyvnosti investycijnogo proektu [The mechanism of evaluating projects effectiveness] (n.d.) vlp.com.ua Retrieved from http://vlp.com.ua/files/24_21.pdf [in Ukrainian].
6. Yzrael Ju. A. Konceptyja monytorynга sostojanya biosfery [Biosphere status monitoring concept]. Monytorynг sostojanya okružhajushhej pryrodnoj sredy - State of the environment monitoring, 10-25 [in Russian].
7. Poburka, Ja.O. (Eds.) (2006). Monitoryngovi ocinjuvannja skladnyh socialno-ekonomichnyh javyssh rozvytku regionu : monografija [Monitoring evaluation of complex socio-economic phenomena of the region development: monograph]. Lviv: NAN Ukrainy. Instytut regionalnyh doslidzhen NAN Ukrainy [in Ukrainian].
8. Savchuk, A.V. (2000) Analiz effektivnosti investicionnyh proektiv i ekonomicheskijh uslovij ih realizacii [The analysis of efficiency of investment projects and economic conditions for their implementation] Odessa: Institut problem rynka i ekonomiko-ekologicheskijh issledovaniј NAN Ukrainy [in Russian].